

NECESITATEA IMPLEMENTĂRII UNUI MODEL DE DEZVOLTARE REGIONALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA PE BAZĂ DE CLUSTERE ECONOMICE

*Maria COJOCARU,
dr. în ec., USM*

In this scientific paper is materialized concept of clustering; are concretized steps of identifying regional aspect of economic clusters; is revealed their role in sustainable regional development and developed specific ways to achieve regional sustainable development strategy in Moldova.

Dezvoltarea regională este un aspect al celor mai importante și complexe politici și strategii, atât a majorității statelor din lume, cât și a Uniunii Europene. Acestea vizează, în primul rând, obiective de:

§ reducerea disparităților economice și sociale existente între diversele regiuni;

§ creșterea economică și sectorul IMM;

§ dezvoltarea unor domenii semnificative precum: transporturile, agricultura, protecția mediului;

§ ocuparea și formarea profesională, educația, egalitatea de gen etc.

Orice politică de dezvoltare regională, de regulă, integrează trei obiective prioritare:

• coeziunea economică și socială;

• extinderea aplicării principiului subsidiarității;

• dezvoltarea durabilă, în sensul promovării dezvoltării economice ținând cont de impactul acesteia asupra mediului și asupra conservării resurselor naturale, ca responsabilitate față de generațiile viitoare.

Domeniul de cercetare al dezvoltării regionale își are rădăcinile încă în secolul al XIX-lea. În Republica Moldova, politica de dezvoltare regională început să se contureze odată cu aprobarea Legii privind dezvoltarea regională în Republica Moldova [1], care stabilește obiectivele politicii naționale în domeniu, instituțiile implicate, competențele și instrumentele specifice promovării politicii și strategiei de dezvoltare regională. Aceasta este completată de Strategia de dezvoltare regională, hotărâri de guvern, prin care sunt create sau reglementate mecanismele de implementare a politicii de dezvoltare regională.

Unitatea de implementare a politicii de dezvoltare regională la nivel teritorial este reprezentată de regiunea de dezvoltare – unitate teritorială funcțională ce reprezintă cadrul de planificare, evaluare și implementare a politicii de dezvoltare regională.

Obiectivele principale ale susținerii dezvoltării regionale sunt [1]:

Ü obținerea unei dezvoltări social-economice echilibrate și durabile pe întreg teritoriul Republicii Moldova;

Ü reducerea dezechilibrelor nivelurilor de dezvoltare social-economică dintre regiuni și din interiorul lor;

Ü consolidarea oportunităților financiare, instituționale și umane pentru dezvoltarea social-economică a regiunilor;

Ü susținerea activității autorităților administrației publice locale și a colectivităților locale orientate spre dezvoltarea social-economică a localităților și coordonarea interacțiunii lor cu strategiile și programele naționale, de sector și regionale de dezvoltare.

Au fost, astfel, constituite următoarele regiuni de dezvoltare: Nord, Centru, Sud, UTA Găgăuzia, mun. Chișinău și Transnistria.

Regiunile de dezvoltare din Republica Moldova, actualmente, se caracterizează prin:

- nivel redus al investițiilor, a veniturilor pe persoană;
- rată înaltă șomajului;
- nivel redus al eficienței activității de antreprenariat;
- infrastructură de bază redusă etc.

Analiza unor aspecte privind dezvoltarea regională în Republica Moldova în aspect social și economic ne relevă că circa 30% din populația stabilă este înregistrată în Regiunea de dezvoltare (RD) Centru și 28% – RD Nord, circa 22% – mun. Chișinău, o pondere de circa 20% – RD Sud și UTA Găgăuzia (diagrama 1).

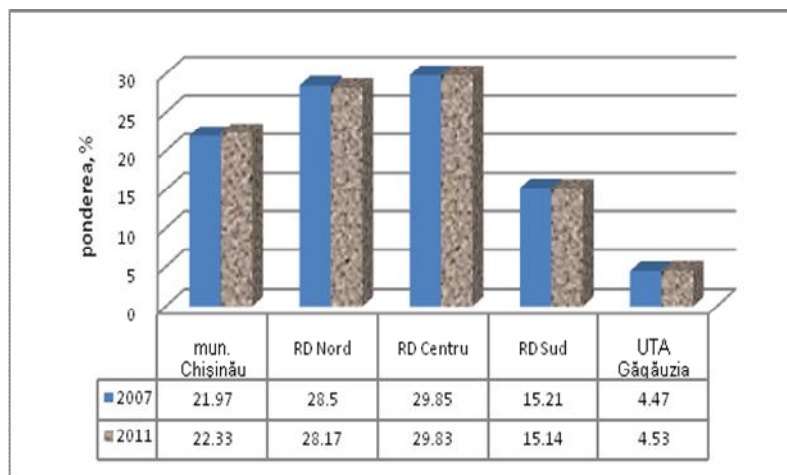

Diagrama 1: Structura populației stabile la situația din 1 ianuarie, pe regiuni de dezvoltare, %

Sursă: Elaborat de autor.

Din numărul total de șomeri înregistrați la Oficiile Forței de Muncă, circa 40% (tabelul 1) sunt înregistrați în Rd Nord, unde s-a constatat o creștere triplă a numărului de șomeri față de anul 2007. O creștere dublă s-a înregistrat în RD Centru și mun. Chișinău, iar în RD Sud – de 1,5 ori; în UTA Găgăuzia, numărul șomerilor practic nu s-a modificat.

Tabelul 1. Șomeri înregistrați la finele anului, persoane

Regiunea de dezvoltare	Anul									
	2007		2008		2009		2010		2011	
	Persoane	Ponderea, %	Persoane	Ponderea, %	Persoane	Ponderea, %	Persoane	Ponderea, %	Persoane	Ponderea, %
Mun. Chișinău	2007	10,62	2691	15,09	5808	15,02	5527	13,57	4369	11,27
RD Nord	5532	29,27	4942	27,71	13370	34,57	15370	37,75	15431	39,82
RD Centru	6632	35,09	5745	32,21	12480	32,27	12906	31,69	12488	32,22
RD Sud	3030	16,03	3022	16,95	5313	13,74	5206	12,78	4735	12,22
UTA Găgăuzia	1697	8,98	1433	8,03	1712	4,43	1710	4,20	1729	4,46
Total pe republică	18898	100,0	17833	100,0	38676	100,0	40719	100,0	38752	100,0

Sursă: Elaborat de autor în baza datelor BNS // www.statistica.md.

Activitatea de antreprenariat în anul 2010 era concentrată în mare parte în mun. Chișinău unde sunt înregistrate circa 2/3 din numărul total al întreprinderilor (tabelul 2). În RD Nord erau 12,77% din numărul total de întreprinderi, în RD Centru – 11,7%, iar în RD Sud și UTA Găgăuzia câte 5,22 și 2,8% corespunzător.

Tabelul 2. Numărul și structura întreprinderilor după mărime, pe regiuni de dezvoltare din Republica Moldova, în anul 2010

Regiunea de dezvoltare	Total		Întreprinderi, după mărime							
			Mari		Mijlocii		Mici		Micro	
	Unități	Pondere, %	Unități	Pondere, %	Unități	Pondere, %	Unități	Pondere, %	Unități	Pondere, %
Mun. Chișinău	30840	66,03	725	67,57	856	53,94	5542	60,68	23717	67,93
RD Nord	5675	12,15	137	12,77	306	19,28	1365	14,95	3867	11,08
RD Centru	6539	14,0	126	11,7	233	14,68	1337	14,64	4843	13,87
RD Sud	2388	5,11	56	5,22	124	7,81	615	6,73	1593	4,56
UTA Găgăuzia	1262	2,7	29	2,7	68	4,28	273	2,99	892	2,55
Total pe republică	46704	100,0	1073	100,0	1587	100,0	9132	100,0	34912	100,0

Sursă: Elaborat de autor în baza datelor BNS // www.statistica.md.

Analiza structurală (diagrama 2) a întreprinderilor după mărime în cadrul fiecărei regiuni de dezvoltare ne indică la o structură asemănătoare, în care prevalează ponderea microîntreprinderilor și a întreprinderilor mici.

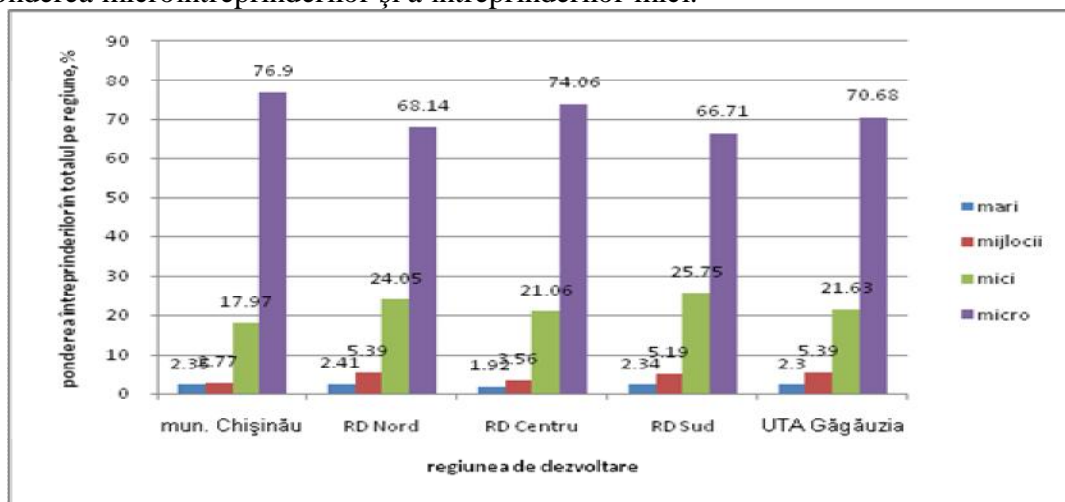

Diagrama 2. Structura întreprinderilor în cadrul regiunilor de dezvoltare după mărimea acestora, anul 2010, %

Sursă: Calculele autorului în baza datelor BNS.

În decursul anilor 2006-2010 se înregistrează o descreștere a numărului mediu de salariați în total pe republică, dar și pe regiuni de dezvoltare (tabelul 3), cu excepția mun. Chișinău, unde a crescut atât numărul acestora – cu 4,14%, cât și ponderea în numărul total de la 50% până la 57,14%. O reducere semnificativă, practic dublă, a numărului mediu de salariați s-a înregistrat în regiunea de dezvoltare Sud.

Tabelul 3. Numărul mediu de salariați, total și pe regiuni de dezvoltare din Republica Moldova în perioada anilor 2006-2010

Regiunea de dezvoltare	Anul									
	2006		2007		2008		2009		2010	
	Persoane	Pondere, %	Persoane	Pondere, %	Persoane	Pondere, %	Persoane	Pondere, %	Persoane	Pondere, %
Mun. Chișinău	301 770	49,95	317 192	52,49	322 515	55,25	305 150	56,37	300 657	57,14
RD Nord	119 419	21,79	112 780	20,77	110 256	19,64	104 071	19,27	99 532	18,91
RD Centru	80 555	14,83	77 449	14,01	75 536	13,49	70 032	13,20	70 139	13,33
RD Sud	50 537	13,42	45 248	8,79	43 790	7,88	41 033	7,65	37 959	7,21
UTA Găgăuzia	22 652	4,18	21 462	3,93	20 032	3,73	18 909	3,50	17 895	3,40
Total pe republică	574 933	100,0	574 131	100,0	572 129	100,0	539 195	100,0	526 182	100,0

Sursă: Elaborat de autor în baza datelor BNS // www.statistica.md.

Veniturile din vânzări realizate din activitatea de antreprenoriat indică la o contribuție importantă în realizarea acestora a mun. Chișinău – circa 72-75%. În regiunea de dezvoltare Nord s-au obținut în mediu 12-13% din totalul veniturilor din vânzări și 8-9% în regiunea de dezvoltare Centru. Veniturile din vânzări obținute în regiunea de dezvoltare Sud și UTA Găgăuzia au contribuție neînsemnată în suma totală a veniturilor din vânzări pe republică. Această structură a rămas neschimbată pe toată durata perioadei analizate.

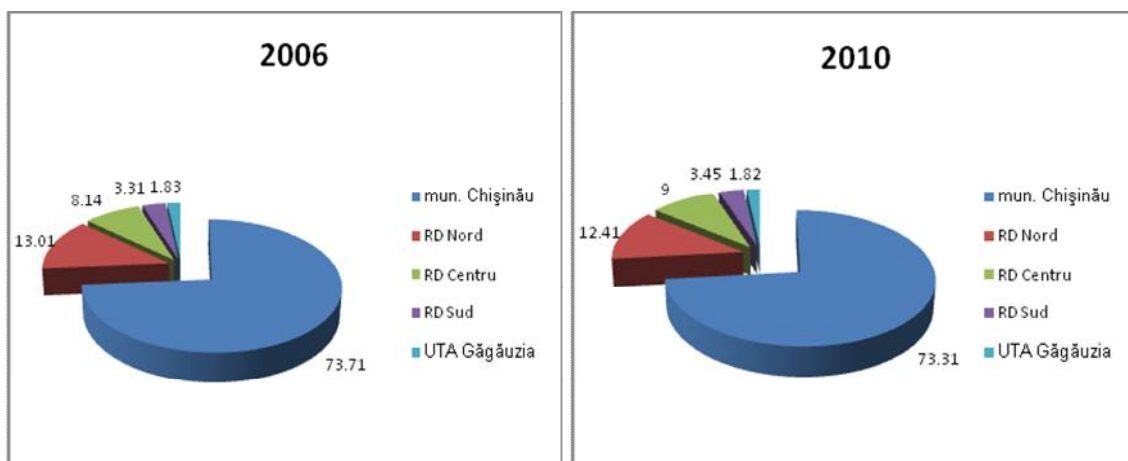

Diagrama 3. Ponderea veniturilor din vânzări pe regiuni de dezvoltare în suma totală a veniturilor realizate în anii 2006, 2010

Sursă: Elaborat de autor.

În municipiul Chișinău se înregistrează și cel mai înalt nivel de salarizare. Mărimea salariului mediu depășește nivelul salariului mediu pe republică cu circa 25-30%. În celelalte regiuni de dezvoltare salariul mediu este sub nivelul mediu cu circa 15-30% (tabelul 4).

Tabelul 4. Salariul mediu lunar al unui salariat în economie, lei

Regiunea de dezvoltare	Anul									
	2007		2008		2009		2010		2011	
	lei	în % față de media pe republică	lei	în % față de media pe republică	lei	în % față de media pe republică	lei	în % față de media pe republică	lei	în % față de media pe republică
Mun. Chișinău	2695,5	130,5	3263,1	129,0	3495,5	127,2	3737,2	125,76	3975,2	124,46
RD Nord	1668,1	80,78	2088,6	82,56	2253,3	82,0	2467,6	83,03	2747,8	86,03
RD Centru	1530,2	74,10	1881,8	74,39	2112,2	76,87	2299,1	77,37	2535,6	79,39
RD Sud	1434,2	69,45	1749,1	69,14	1944,8	70,78	2101,1	70,70	2327,6	72,88
UTA Găgăuzia	1438,3	69,65	1707,4	67,49	1902,7	69,25	2072,07	69,75	2313,5	72,43
Total pe republică	2065,0	100,0	2529,7	100,0	2747,6	100,0	2971,7	100,0	3193,9	100,0

Sursă: Elaborat de autor în baza datelor BNS // www.statistica.md.

Nivelul de salarizare are o influență mare asupra mărimii și structurii veniturilor disponibile medii lunare care revin la o persoană. Analiza efectuată denotă un decalaj esențial în ceea ce privește nivelul veniturilor ce revin la o persoană pe regiuni de dezvoltare (diagrama 4).

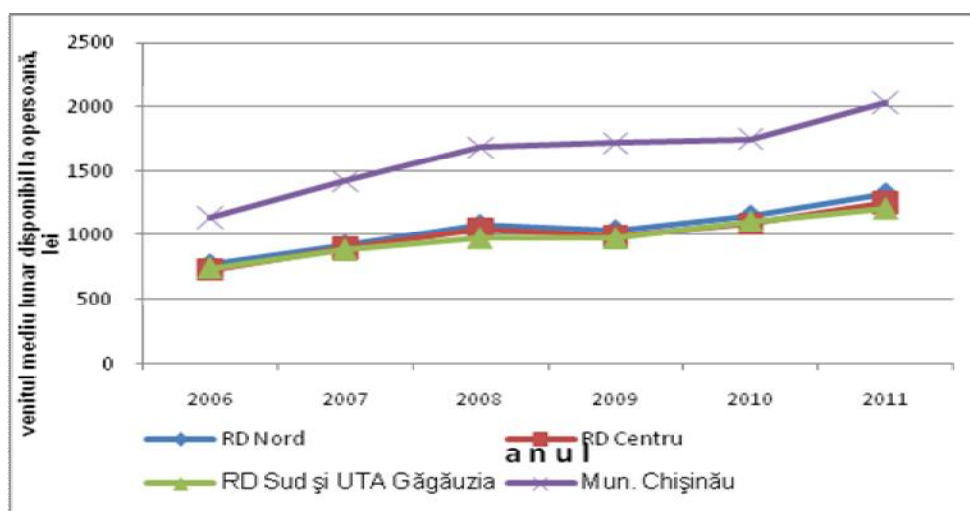

Diagrama 4: Venituri disponibile medii lunare în calcula la o persoană pe regiuni de dezvoltare, lei

Veniturile medii lunare la o persoană pe regiunile de dezvoltare constituie jumătate din veniturile ce revin la o persoană pe mun. Chișinău.

Totdată, constatăm o și pondere înaltă a veniturilor din activitatea salarială în veniturile medii lunare disponibile pe o persoană în mun. Chișinău. Acestea constituie o mărime dublă (circa 2/3) față de ponderea veniturilor salariale în suma totală a veniturilor lunare pe celelalte regiuni de dezvoltare, care constituie în mediu 33-36%, înregistrând o creștere nesemnificativă față de anul 2006. În mărime absolută veniturile salariale în anul 2011 au constituit 400-450 lei în regiunile de dezvoltare Nord, centru, Sud și UTA Găgăuzia, și constituie doar 1/3 din nivelul circa 1321 lei venituri înregistrate în mediu la o persoană în mun. Chișinău.

În perioada analizată constatăm o diminuare a ponderii veniturilor din activitatea agricolă în regiunile de dezvoltare, unde populația rurală deține o pondere importantă. Astfel, dacă în anul 2006 veniturile din activitatea agricolă ce reveneau la o persoană constituiau circa 29% în RD Centru și cea de Sud, 22,8% – în RD Nord, atunci în anul 2011 ponderea acestora s-a micșorat de 2 ori, constituind 13,6% în RD Sud și circa 15% în RD Centru și RD Nord.

Concomitent, are loc creșterea veniturilor din prestațiile sociale, cea mai mare parte – din pensii. Dacă în anul 2006, acestea dețineau între 12-13% în RD Centru și Sud, 17,5% – în RD Nord, în anul 2011 ponderea acestora s-a majorat pînă la 18,5% în RD Centru, 20,1% – în RD Sud, 22,8% – în RD Nord.

Fiind raportate la minimul de existență, constatăm că numai în mun. Chișinău veniturile medii disponibile la o persoană depășesc acest nminim, în celelalte regiuni de dezvoltare este sub nivelul minimului de existență (tabelul 5).

Tabelul 5. Venituri medii lunare disponibile la o persoană raportate la minimul de existență, %

Anul	Minimul de existență, lei	Regiunea de dezvoltare			
		Nord	Centru	Sud și UTA Găgăuzia	mun. Chișinău
2006	935,1	82,24	77,98	79,14	121,02
2007	1099,4	83,48	81,57	80,16	128,99
2008	1368,1	78,87	76,44	71,19	123,07
2009	1187,8	87,32	83,35	81,97	144,48
2010	1373,4	83,73	79,11	80,58	127,40
2011	1503,0	87,88	83,46	80,38	135,14

Sursă: Elaborat de autor în baza datelor BNS // www.statistica.md.

Cea mai mare parte a valorii producției industriale fabricate revine mun. Chișinău, unde se înregistrează atât o creștere a valorii producției fabricate, cât și a ponderii acesteia în valoarea totală a producției industriale. Dacă în anul 2007, ponderea acesteia constituia 55,1%, atunci în anul 2011 – 61,2%. Peste 21% din valoarea producției industriale revine RD Nord.

Aceeași tendință constatăm și în evoluția investițiilor în active materiale pe termen lung. În anul 2011, din suma totală de 16338 milioane de lei, circa 66,1% revin mun. Chișinău, peste 20% – RD Nord.

Cea mai mare parte a rezultatelor financiare până la impozitare înregistrate din activitatea de antreprenariat (74-91%) în decursul perioadei 2005-2010 revine mun. Chișinău (tabelul 6).

Tabelul 6. Rezultatul financiar până la impozitare, profit (+), pierdere (-), mil. MDL

Regiunea de dezvoltare	Anul									
	2006		2007		2008		2009		2010	
	mil.lei	pondere, %	mil.lei	pondere, %	mil.lei	pondere, %	mil.lei	pondere, %	mil.lei	pondere, %
Mun. Chișinău	4 528,3	10,62	9 100,0	15,09	11784,1	15,02	3 105,8	13,57	9 754,4	11,27
RD Nord	448,6	29,27	994,4	27,71	2 186,4	34,57	370,2	37,75	1 766,3	39,82
RD Centru	121,0	35,09	594,2	32,21	1 106,8	32,27	14,6	31,69	918,9	32,22
RD Sud	-36,8	16,03	129,2	16,95	300,6	13,74	70,6	12,78	468,4	12,22
UTA Găgăuzia	-95,5	8,98	18,5	8,03	171,4	4,43	105,6	4,20	261,8	4,46
Total pe republică	4965,6	100,0	10836,3	100,0	15549,4	100,0	3 666,9	100,0	13169,8	100,0

Sursă: Elaborat de autor în baza datelor BNS // www.statistica.md.

Din analiza efectuată rezultă o dezvoltare dezechilibrată a regiunilor de dezvoltare. Aceste decalaje în dezvoltarea regională a Republicii Moldova au drept consecință o repartitie dezechilibrată a factorilor de producție. Pe plan internațional, politicile de dezvoltare regional sunt orientate spre eliminarea decalajelor de dezvoltare dintre regiuni, modernizarea sistemului educațional și promovarea angajării. Se caută, deci întărirea coeziunii economice, sociale și teritoriale.

În opinia autorului, la momentul actual este necesară o revizuire a Strategiei de dezvoltare regională în Republica Moldova. Aceasta trebuie să promoveze în primul rând creșterea economică a regiunilor de dezvoltare pe bază de cunoaștere și inovare; să facă regiunile de dezvoltare un loc atractiv pentru investiții, muncă și trai.

Realizarea acestor obiective va duce la creșterea competitivității regiunilor de dezvoltare și va permite reducerea decalajelor față de mun. Chișinău. Politicile și strategiile de dezvoltare ale fiecărei regiuni de dezvoltare trebuie să vizeze incluziunea socială și creșterea ocupării și calității locurilor de muncă, fapt care va contribui la reducerea înclinației spre imigrație.

Competitivitatea regională depinde de capacitatea populației locale de a valorifica eficient resursele existente și de existența condițiilor pentru atragerea potențialilor investitori. În ultimele 3 decenii savanți economiști renumiți susțin cu un rol important în crearea avantajelor competitive revine clusterelor care se caracterizează printr-un grad înalt de inițiativă economică. Perspectivele dezvoltării clusterelor în Republica Moldova sunt prevăzute de Legea cu privire la parcurile științifico+tehnologice și incubatoarele de inovare nr. 138-XVI din 21.06.2007, care au ca obiective fructificarea capitalului inovativ [2].

Clusterelor au devenit o pârghie eficientă în dezvoltarea teritorială și regională practic în majoritatea țărilor cu economie avansată. Dezvoltarea regională pe bază de cluster este actuală și pentru Republica Moldova. Experiența dezvoltării formațiunilor de tip cluster demonstrează că acestea contribuie la activizarea economică a teritoriilor

depressive, precum și asupra dezvoltării businessului mic în localitățile rurale. Se explică aceasta prin faptul că subiecții micului business nu dispun de suficiente resurse pentru efectuarea de cercetări, studii de marketing și sociologice aprofundate, experimente etc., fapt care le face mai puțin competitive. În același timp, studiile cele mai recente arată că micii întreprinzători care fac parte dintr-un cluster pot să țină piept în lupta concurențială chiar și unor corporații transnaționale. Aceasta se explică prin efectul sinergic, care se manifestă prin [3]:

§ Creșterea investițiilor în dezvoltarea inovațională;

§ Dezvoltarea relațiilor de parteneriat între sfera productivă, instituțiile de învățământ și centrele de cercetări;

§ Intensificarea competitivității și productivității partenerilor din cadrul clusterelor;

§ Creșterea exportului;

§ Creșterea gradului de ocupare a forței de muncă;

§ Îmbunătățirea calității bunurilor și serviciilor.

Abordarea competitivității regionale prin prisma conceptului de cluster economic are în vedere faptul că competitivitatea unei regiuni depinde de existența clusterelor care includ entități din domenii de activitate interdependente. Anume custerile creează masa critică necesară pentru succesul competitiv în anumite domenii de activitate [4].

Cei mai mulți cercetători susțin că nivelul de dezvoltare a clusterelor este legat de nivelul de viață, susținând că teritoriile, în care clusterelor lipsesc, vor deveni necompetitive pe piața globală în viitor. În hotarele acestora pot fi amplasate resurse naturale, companii cu un potențial de producere semnificativ, dar aceasta nu constituie un avantaj în procesele mondiale de schimb de personal, tehnologii, informații, finanțe. Pentru astfel de regiuni persistă riscul de a rămâne o sursă de materii prime, forță de muncă și suprafața pentru amplasarea capacităților de producere.

În așa mod, experiența privind înființare de formațiuni de tip cluster demonstrează că clusterelor permit, în condițiile abordării sistemice a constituirii acestora, să fie creată un mediu de afaceri eficient pe un teritoriul concret, perfecționarea mecanismului de colaborare între autorități și întreprinzători, să crească competitivitatea produselor și întreprinderilor, să crească nivelul de viață al populației din localitățile respective.

Întru realizarea celor menționate considerăm necesară elaborarea și implementarea unei Strategii de dezvoltare regională bazată pe clusterelor economice cu implicarea instituțiilor de cercetări, a centrelor universitare, de instruire, a statului, instituțiilor de finanțare și alți parteneri strategici în realizarea și promovarea acestui promotor al competitivității regionale – clusterelor economice.

În acest sens, se impune necesitatea creării unor grupuri de lucru cu antrenarea experților în domeniu din străinătate pentru a identifica clusterelor care vor deveni adevărați poli de competitivitate și dezvoltare regională, care vor crea sinergia necesară pentru impulsivarea proceselor de creștere economică și reducere a decalajelor în dezvoltarea regiunilor din republica noastră.

Referințe bibliografice

1. Legea cu privire la dezvoltarea regională nr. 438 din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial al RM. nr. 21-24 din 16.02.2007.
2. Legea cu privire la parcurile științifico-tehnologice și incubatoarele de inovare nr. 138-XVI din 21.06.2007. În: Monitorul oficial al RM. nr. 107-111/476 din 27.07.2007.
3. Corneliu Muraru Ionel. Rolul clusterelor în facilitarea inovării. – București, 2008, 182 p.
4. Neșțian Andrei. Concepte și modele de managementul cunoștințelor aplicabile în dezvoltarea regională. // www.asp.ro. (accesat 14.05.2012)